

Rådsledersamling 6.-7.mai 2022

Tema: Hellig og alminnelig - Folkekirke før og nå

© 2011 NORSKE KIRKE

Innledning bilde av ei dør

For en periode dere ble valgt inn i! Tenk at vi kan samles fra hele bispedømmet, vi som bryr oss om hvordan det skal gå med Den norske kirke i de ulike byene og bygdene våre. Dette var nesten utenkelig for bare et halvt år siden. Post-korona har ingen av oss opplevd før. Vi går forsiktig eller med brask og bram ut i ukjent landskap. Fokus i denne talen er at vi skal være kirke for folk gjennom hele livsløpet. Midtveis i foredraget blir det vist noen spørsmål på skjermen, til summing mellom stolradene. Jeg blir aldri lei av å snakke om og peke på kvalitetene i kirka vår. Det gjelder vel for dere også? Å møte dere er noe av det som gir meg energi og mot! Takk for at dere er her dette døgnet og for at dere tar ansvar der hvor dere bor! Tommel opp!

Bartimeus-bilde som roper

Har du kjent det sånn noen gang? Vi samles som kirke-folk og står sammen med alle mennesker i samfunnet. Vi fortviles over russiske angrep i Ukraina og alt det fører til. Spontane hjelpeaksjoner og bønneledd i gudstjenester uttrykker noe av vår fortvilelse. Hvordan er det for folk fra Ukraina? Søndag 27.feb fortalte ukrainske Nadia i Årdal kirke om det å miste kontakt med venninna i Kyiv. Vi kan ikke tro det vi ser på nyhetene. Boligblokker i ruiner, strømmer av vanlige folk langs veiene. Den blinde Bartimeus i Jeriko har gitt ord til et fast ledd i gudstjenesten, i kirker over hele verden. Vi synger på gresk, med ukrainsk melodi: Jesus, hjelp oss!

Kyrie 976.4

Overblikk

Det neste bildet må dere lage inni hodet. Da jeg var på Senja for å feire at det var femti år siden Ingrid Bjerkås ble den første kvinnen i sokneprest-tjeneste i vår kirke fikk jeg høre om spor som bare kan ses ovenfra, spor som varer helt til i dag. Over flere hundre år har reinflokker skiftet fra vinterbeite til sommerbeite og fulgt den samme veien over fjellet. De har etterlatt seg en frodig, grønn stripe som er synlig fra luften. De gjødsla naturen og det fikk varige konsekvenser, selv om tråkket ikke går der nå.

Bilde av tingsteinen på Moster

Et lignende overblikk inviterer jeg til nå. Vi er Den norske kirke og har nettadresse kirken.no. (som om det bare finnes en kirke her i landet?) Vi som lever nå er vevd inn i en lang historie. I 2024 blir det en markering av Mostratinget, der Olav Haraldsson innførte Kristenretten i 1024. Flere historikere, tidligere biskop Fritjof Birkeli blant annet, påpeker at Olav (som seinere ble helgenkonge) i dette arbeidet fikk god hjelp av biskop Grimkjell. Biskopen kom fra England og hørte til en adelig og lærd overklasse i hjemlandet. I mange land har kirka og klostrene vært de beste og mest attraktive utdanningsinstitusjonene. De 12 munkene på Utstein kom nok også fra mer velstående slekter i området. Den kunnskapen biskop Grimkjell brakte med seg var felleseie for «eliten» i Europa. Fram mot 1000-års markeringen har blant andre rettshistorikeren Jørn Øyrehagen Sunde ved universitetet i Bergen skrevet mye om dette tidsskillet i norsk historie:

Ein må skilja mellom to sider ved kristninga av Noreg. For det fyrste kristninga av einskildpersonar, familiar og kanskje bygder. Denne delen av kristninga byrja fleire hundre år før 1024. For det andre kristninga av det offentlege rom i samfunnet. Det vil seia at kristne verdier vart ramma rundt alle sin kvardag. Det vart dei gjennom kristenretten, Det er i dag vanskeleg å forstå kor radikal endring kristninga av samfunnet var. Fram til den tid var styrke og makt gode i seg sjølv, og makt gav rett. Men med kristninga vart makt og rett skilt – rett var noko som sprang ut av Guds vilje og ikkje av forhold mellom menneske. Dermed vart herren si makt over trælen redusert, og til slutt var denne forma for slaveri avskaffa. Fedre og brødre si makt over kvinner vart redusert, og ei kvinne skulle etter kvart til dømes samtykkja ved ekteskap. Den rike si makt over den fattige vart redusert, og etter kvart fekk ein innført ei almisseplikt. Og hemnretten, sjølve grunnpilaren i rettssystemet, vart erstatta av kongen si plikt til å sikra Guds fred.

Følg med på markeringene av viktige vippepunkt i vår felles historie. I år er det 1150 år siden slaget i Hafrsfjord der vi sier at Norge ble samlet til ett rike. Rikssamlingsjubileet markeres blant annet på Avaldsnes, Utstein og Madla i den uka som begynner mandag 13.juni. Disse vikingene dro på tokt både i handel og som røvere og hentet slaver og friller som kjente evangeliet og tok det med seg hit. De ble en del av kristningsverket. Og om litt skal vi feire at bispedømmet vårt er 900 år i 2025!

Bilde av bispedømmerådet

Tusen år etter Mostratinget er vi her. Mye har endret seg i det kirkelandskapet vi er en del av, men mange steder har vi kanskje fortsatt et «kristent» offentlig rom rundt oss. Jeg sier «kanskje», for det er forholdsvis enkelt å peke på trekk i samfunnet som ikke følger kristenretten. For meg er programfestet rett til aktiv dødshjelp et symptom. Nå leste jeg nettopp at nederlandske leger sier nei til å assistere ved slike selvmord, av samvittighetsgrunner, og legeföreningen her i landet avviser å endre lovverket vårt i liberal retning. Vi trenger våkne politikere som tør å bygge samfunnet på kristne og humanistiske verdier. Og vi trenger ledere som dere i kirkedemokratiet, folk som følger med og tar samfunnsansvar. Takk! Siden DnK er landsdekkende har vi mulighet i alle lokalmiljø til å vise myndighetene at vi tar samfunnsansvar. Sørg for å gi lokalpolitikere informasjon om alt det flotte arbeidet som drives i og ut fra kirker og bedehus. Vis dem hva de får igjen for pengene! Det er viktige bygg og gravlunder og enda mye mer enn det. Neste år skal prestene få videreutdanning i temaet Teologi og samfunn, fordi dette feltet er spesielt viktig i en brytningstid som vår.

Bilde av lov-teksten

I Grunnlovens §16 står det at Den norske kirke «står ved lag som» eller «forbliver» folkekirke. Folkekirke er et begrep som kan tøyes og fylles på ulikt vis. På sitt beste er vi folkekirke slik jeg har sett det gjennom visitasene de siste

årene. Vi er lokalkirker med stor vilje til å tjene de folka som bor i vårt nærrområde. Og gjennom kirkelige handlinger, som vigsel, dåp, konfirmasjon og gravferd, og gjennom trosopplæring, diakoni og skole-barnehage-samarbeid er vi fortsatt kirke for et flertall.

Bilde av to forskjellige kirkebygg

Kirker kan være forskjellige. Det kan være vanskeligere å se at vi også lever med ulike kirkesyn side om side, sannsynligvis i dette rommet også.

Gustav Wingren, en svensk prestelærer, skrev i 1964 et foredrag om folkekirke-tanken. Det har gitt meg perspektiv på at vi kan fortsette å være folkekirke også i Grorud-dalen der bare 30% av innbyggerne er medlemmer. Han skisserer forskjellen mellom folkekirke i skandinavisk forstand opp mot ulike frikirker. I Sverige førte misjons- og vekkesesinitiativ til opprettelsen av nye kirkesamfunn, mer enn her i landet. Her ble det heller dannet misjonsorganisasjoner for ytre og indre misjon. Wingren beskriver forskjellen mellom det å bygge kirkeforståelsen på den tilbudte nåden eller på den mottatte nåden. I den første modellen bygger vi på at evangeliet blir forkynt og at dåp og nattverd er tilgjengelig. Fellesskapet som samles om ord og sakrament er en frukt av Guds gaver. Samtidig går det an å vektlegge at mennesker må ta imot disse gavene for at det skal bli en kirke på dette stedet. I en folkekirkelig kontekst vil vi som kirke jobbe for å være tilstede med ord og sakrament i alle områder av bispedømmet. Vi jobber så godt vi kan for at folk skal ta imot nådemidlene. Kirkelivet lokalt består ofte av de personene som viser at de har tatt imot nåden. Vi vil arbeide ivrig for at den flokken skal bli så stor som mulig.

Når dere i rådene skal ha oppmerksomheten vendt mot alt som kan vekke og nære den kristne tro, tenker jeg at dere kan ha begge disse kirkemodellene i hodet samtidig. Vi trenger over alt mennesker som har tatt imot nåden og som står for det. Vi trenger frivillige som ønsker at barn, unge, voksne og eldre skal møte Jesus som Herre i eget liv og ta imot ham. Men: Vi stiller ikke krav om at den som kommer inn kirkedøra skal avlegge en bekjennelse eller vise fram oppmøtekort fra søndagsskolen. Noen ganger kan det kjennes slitsomt, og kanskje til og med litt ensomt, å være opptatt av hvem og hvor mange som tar imot den tilbudte nåden. Av og til trenger vi å identifisere oss mer med den kirka

der nådemidlene blir tilbudt raust og nesten ukritisk. Så senker vi skuldrene litt og kan leve med at folk tar imot på så forskjellig vis. Dette utvider perspektivet og er viktig ikke minst når vi skal rekruttere til frivillig tjeneste i kirkesammenheng.

Bilde av den oppstandnes med sår

Ordet kirke kommer av det greske Kyriake, som betyr det som hører Herren til. Vi kan som kirke aldri bli oss selv nok, vi tilhører den Herre Jesus Kristus, enten vi er folkekirker eller frikirker, og vi trenger å løfte blikket ofte. Er den breddekontakten vi har som «kirken.no» uavhengig av hva slags kirkesyn vi legger til grunn? Hva er effekten eller virkningen i møte med folk dersom vi inni oss bare regner med de medlemmene som viser at de har tatt imot ord og sakrament?

Kan vi snakke sammen om hvordan vi kan ta alle døptes medlemskap mer på alvor? Forpliktelsen til å la alle døpte vokse og modnes i troen hviler på oss som fellesskap, som menighet og lokal og nasjonal kirke. Gjennom samtaler og sorggrupper hjelper vi hverandre til å sørge med håp. Når vi stiller med kirkeverter på dåpsgudstjenester kan familier som kanskje går sjelden på gudstjeneste veiledes til nattverdbordet. Da kan vi se med egne øyne at det er utrolig mange måter å være kristen på. Det sterkeste jeg vet er å dele ut nattverd. En strøm av ansikter som er åpne, usikre, smilende, trøtte, sørgmodige eller nysgjerrige. Alle får samme maten, sammen med ordene Dette er Jesu kropp. Og jeg tenker at vi, folka som strekker fram hender og tar imot brødet, vi er jammen også Jesu kropp. Thorvaldsens Kristus-statue i St Petri holder fram sårmerkede hender. Sårene er der også etter oppstandelsen. Vi som er døpt er tegnet med korset for å tro på og tilhøre ham. Vi blir aldri ufeilbarlige, bare hellige og alminnelige. Kanskje er vi selv en del av de sårene Jesus bærer?

Bilde av Torstein fra SA

I den stille uke slo Stavanger Aftenblad opp en nyhet om at det ennå er noen sokn som ikke har fått godkjent sin grunnordning for hovedgudstjenesten. Det er

ikke kjekt at vi er på etterskudd med å svare ut. Jeg syns likevel det ble en ryddig presentasjon og er svært glad for at presten i Bogafjell kunne kvittere ut at de har god dialog med biskopen. Jeg er stolt over det arbeidet som skjer i Bogafjell kirke og som samler 200 til gudstjenester. Det skal bli spennende å høre mer om hva de selv ser som suksess-faktorer. Er det bydelens plassering, litt geografisk atskilt fra nabomenigheter? Er det et jevnt alders-segment eller sosialt sjikt? Selvfølgelig er det også ansatte og frivillige med engasjement og evne til å bygge gode relasjoner.

Her deler jeg noen av mine tanker og bekymringer omkring dette med «Kirkemøtets vedtatte grunnordning», litt ubeskyttet:

Når vi samles til gudstjeneste er det min opplevelse at mange former, instrumenter og genre kan fungere, ikke bare den måten de har valgt å gjøre det i Bogafjell. Så lenge ansatte og frivillige er engasjert og kan ta vare på relasjoner er mye gjort. Men jeg spør meg selv hva det skal bety for oss lokalt at vi er en «landsdekkende» kirke?

De som vokser opp i en lokalmenighet skal ofte ut i verden for å gå på skole, studere og få seg jobb. Vil den formen for gudstjeneste de har vokst opp med føre til at de gir opp å gå på gudstjenester der de bor, eller at de finner seg bedre til rette i en frimenighet enn i bydelskirka nær deres framtidige hjem? Ikke misforstå meg. Jeg er ikke imot at frikirker bygger menighet og sørger for at folk kan vokse og utvikles i troen. Men det hender jeg lurer på om mer eller mindre kule variasjoner i gudstjenestefeiring kan bli en bjørnetjeneste på sikt? Kan det tenkes at vår kirkes menigheter tappes for den generasjonen som kunne drevet søndagsskole og trosopplæring og diakonale tiltak i sitt nærmiljø når de blir voksne?

Fortell hvordan dere feirer gudstjeneste der du bor.
Hvorfor er du glad i gudstjenesten?

Kan dere i det rådet der du er leder føre de krevende
samtalene om ulike teologiske meninger?

MENIGHETS-
SEKRETER

2 tema til summesamtale, lest før bildet vises:

Fortell hvordan dere feirer gudstjeneste der du bor.
Hvorfor er du glad i gudstjenesten?

Vi er menighet/kyrkjelyd og ikke et enighetsfellesskap. For få dager siden var jeg på et kurs i regi av KR for å lære om Likestilling, Inkludering og Mangfold, såkalt LIM-arbeid sammen med bl.a. Liv Heidrun, leder i bispedømmerådet. Jeg

trenger å lære hvordan vi kan snakke sammen og opptre sammen på en måte som ikke diskriminerer.

Kan dere i det rådet der du er leder føre de krevende samtalene om ulike teologiske meninger på en respektfull måte?

Jeg vil oppfordre dere til å gjøre det, og tror at vårt felles kirkerom blir større og varmere av det.

Bilde av folda hender

Hva er målestokken for et kristent liv? Mange kirkemedlemmer har forlatt eller mistet troen. De velger likevel å avslutte livet med kirkelig gravferd og tørker tårer når vi synger Deg være ære av full hals. Hva legger vi i ordet tro? Gjør vi det vanskeligere enn det trenger å være? Dåpens ord har mange ganger korrigeret meg når jeg i hodet er i gang med å skille mellom aktive eller passive medlemmer. «Jeg tegner deg med det hellige korsets tegn for at du skal tilhøre den korsfestede og oppstandne JK og tro på ham». Tilhøre og tro, høre til hos er kanskje å tro? Medlemsundersøkelsen viser at også noen av våre medlemmer som sier at de er sikre på at Gud ikke finnes ber. For meg er det et (minste) mål at mine barn vet at vi kan be i Jesu navn, for hans nåde varer evig.

Ved lysgloben

På TV har det vært en serie om «familien Adampour». Ei av døtrene der fortalte at hennes mor stilte opp på rektors kontor for at hennes muslimske barn skulle få delta på skolegudstjenesten, og ikke bli igjen på skolen for å ha et såkalt tilpasset opplegg. Sett nå at det bare er 30% av innbyggerne i et sokn som er medlemmer i DnK. Kan vi da opprettholde skole-kirkesamarbeidet? Eller invitere ordføreren til å lese teksten på første søndag i advent? På Holmlia og i Groruddalen har menighetene tatt samfunnsansvar og framstår som del av et nasjonalt og internasjonalt folkekirke-fellesskap. Da kan kirka fortsatt invitere til samarbeid med skoler og barnehager i lokalmiljøet selv om de er prosentvis få.

I 2024 er det tusen år siden Kristenretten ble vedtatt på Mostra-tinget. Det finnes en kirkearv gjennom århundrene som kan minne om den frodige grønne stripa der reinsdyrtrekket gikk. Den breie kontaktflaten vi ennå har er ikke selvsagt. Den må elskes fram, hele tida. Dere er feltarbeidere og ambassadører for et fantastisk fellesskap. I noen sammenhenger skal vi bruke verdslige ord: Vi i DnK er den største aktøren i det norske sivilsamfunnet. Vær stolte av det.

Kirkebyggene er mer verdifulle enn vi tenker på til vanlig. Vi må jobbe for utvida åpningstid! Så sant det lar seg gjøre skal vi invitere lokalsamfunnet inn, klassevis og på gudstjenester og arrangement som gir mersmak. Kirkene våre har mange eiere som ikke vet hvor rike de er.

Vi er aldri på gudstjeneste som tilskuere, men som deltakere. Da er det fint å bli invitert til handlinger som er åpne for ulike tilnærminger, som for eksempel lystenning. Dersom nattverden deles ut på gulvet kan vi likevel oppfordres, både vi som går til nattverd og alle andre, til å knele ved alteret. La det være vann i døpefonten så den som vil kan tegne et kors av vann på hånden eller pannen. De som går regelmessig i kirka hver julaften må få høre at det er ok å reise seg eller sette seg på «feil tidspunkt». Det som betyr noe er at du er der.

I kirka vår her i Stavanger bispedømme satser vi alt på en trosopplæring og et ungdomsarbeid som former nye kirkegjengere. Vi trenger å øve på gudstjenesteledd mens vi har hverdagssamlinger med små og store. Hvis historielaget vil ha møte i kirkerommet kan de stå i halvsirkel ved alterpartiet og bli velsigna før de går hjem. Når konfirmanter deltar i prosesjonen på konfirmasjonsdagen går de med hevet hode og rak rygg fordi de har lært at de representerer hele Guds folk på vandring, og det er helt i orden å være både hellig og alminnelig.

Kjære rådsmedlemmer, dette begynner å ligne en bønn:

Bilde av Bartimeus som ser
Bartimeus ga seg i følge med Jesus og lovet Gud! (Lukas 18,43)

Lova Gud